

VARIA

– BESZÁMOLÓ –

SOMOGYVÁMOS ÉS KRISNA-VÖLGY
KÖRNYEZETVÉDELMI SZABÁLYOZÁSA
AZ ÖKOLÓGIAI FENNTARTHATÓSÁG NÉZŐPONTJÁBÓL*

BÁNYAI Orsolya
egyetemi adjunktus (DE ÁJK)

1. Bevezetés

Az ökológiai fenntarthatóság a hatályos jogi szabályozás által el nem ismert, de etikai, ökológiai szempontból kulcsfontosságú elv, amely lényegében azt követeli meg a döntéshozóktól (jelen esetben a települési önkormányzattól), hogy tiszteletben tartva a település területének ökológiai eltartóképességét, a környezeti érdekeknek biztosítson elsőbbséget a társadalmi és gazdasági érdekek helyett. Ez egy nagyon szigorú, a hatályos jogi szabályozásból nem következő követelmény. Mégis ez a tanulmány választott mércéje, tekintettel arra, hogy bármennyire is szigorú a követelmény, ennek érvényesítése nélkül nem beszélhetünk jelenlegi társadalmunk, illetve annak kisebb egységei (például egy település) kapcsán gazdasági, társadalmi, környezeti fenntarthatóságról. Pontosabban beszélhetünk, hiszen úgy 30 évig még ez a rendszer is ‘fenntartható’, de hosszabb távon, így például ezen évszázad végére, vagy netán több száz, több ezer évre semmiképpen. E tanulmány nézőpontja tehát a társadalmunk hosszú távú érdekeit szem előtt tartó ökológiai fenntarthatóság.

Ahogy fentebb említettem, a jelenlegi jogszabályi környezet (és itt most ezt tág értelemben használom, tehát nemcsak a magyar szabályozást értem alatta) még elvi jelleggel sem deklarálja az ökológiai korlátok tiszteletben tartásának elvét.¹ Ehelyett viszont elfogadja és támogatja a fenntartható fejlődés gyenge értelmezését (amely lényegében a környezeti, társadalmi és gazdasági érdekek egyenrangú figyelembe-

* A tanulmány a K 115530 ny. sz. kutatási projekt keretében, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával készült. Köszönettel tartozom Barsi Attilának és Rév Szilviának a tanulmány elkészítéséhez elengedhetetlen együttműködésükért.

¹ Ezzel kapcsolatban bővebben: BÁNYAI Orsolya: *Energiajog az ökológiai fenntarthatóság szolgálatában*. Debrecen, DELA Könyvkiadó Kft., 2014.

vételét követeli meg egyes döntési helyzetekben). Ezzel viszont csak elodázza a problémamegoldást. Napjaink környezeti alapproblémája ugyanis az, hogy az emberi társadalom ökológiai lábnyoma már rég meghaladta a Föld eltartóképességét. Ugyanez a jelenség figyelhető meg általában egy kontinens, egy ország, egy régió, vagy egy település tekintetében is. Vagyis annak érdekében, hogy környezeti fenntarthatóságról beszéljünk, először minden szinten újból vissza kellene térnünk az ökológiai korlátok mögé. Csak ilyen radikálisnak ható megoldással lehetséges ugyanis az előbb nevesített problémát orvosolni. Ilyen radikális lépéseket azonban nem teszünk. Nincs meg az akarat. Az akarat hiányát pedig jól tükrözi a jogszabályi környezet, amely nem enged olyan értelmezést, hogy a környezeti szempontok (legalább addig, amíg vissza nem áll a kibillent egyensúly) elsőbbséget kapjanak. *A jogi szabályozás ezzel lényegében egy fenntarthatatlan helyzetet és értékrendet legitimizál, s ezzel maga is hozzájárul a mai társadalom környezeti fenntarthatatlanságához.*²

E háttér ismeretében különlegesen érdekes a hazai települések helyzete. A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) ugyanis lehetővé teszi, hogy a helyi önkormányzatok az országos környezeti előírásokhoz képest szigorúbb környezetvédelmi jogszabályokat alkossanak. A helyi önkormányzatoknak ezt a jogát az Alkotmánybíróság is több esetben megerősítette és kimondta: tekintettel arra, hogy a környezetvédelem helyi közügynek minősül, a helyi önkormányzat akkor is alkothat a központihoz képest szigorúbb rendeletet, ha arra törvény vagy kormányrendelet kifejezetten nem is hatalmazza fel.³ Vagyis egy település számára ott az elméleti lehetőség, hogy a helyi szabályozást az ökológiai fenntarthatóság érvényesítése érdekében alakítsa ki. Hiába tükrözi a hazai jogszabályi környezet a gyenge fenntarthatóság elvét, egy ambiciózus települési önkormányzat más (ugyancsak legális) úton is járhat. Elméletileg. Sajnos azonban a helyzet egészen más képet fest: Magyarországon a helyi önkormányzatok általánosságban nem érvényesítik az ökológiai fenntarthatóság elvét. E tanulmány előfeltevése szerint ez alól Somogyvámos község sem kivétel. E szigorú elv érvényesítésére legfeljebb – jogi értelemben településnek nem tekinthető – olyan értelmiségi rétegből szerveződő ökológikus közösségek törekednek egy „vissza a földhöz” típusú ellenurbanizáció keretében,⁴ mint Krisna-völgy lakói.

Így el is jutottunk Somogyvámosig és Krisna-völgyig. Somogyvámos, mint látni fogjuk, egy olyan település, amely a viszonylag jó környezeti adottságok ellenére (bár az intenzív mezőgazdasági termelés lenyomatait őrzik az itteni földek és felszín alatti vizek), halmozottan hátrányos helyzetben van. Krisna-völgy azonban – mint Somogyvámos relatíve különálló településrésze – önálló, autonómiára törekvő, spirituális alapokon nyugvó ökológikus közösség, amely immár 25 éve működik és szépen fejlődik. A település és Krisna-völgy tehát két teljesen eltérő alapokon nyugvó, az élethez és a környezethez másképp viszonyuló közösség, amely egymás mellettiségével kiváló mintát nyújt egy

² BÁNYAI Orsolya: *A jövő reményégei – a valóban fenntartható települések*. Klímaügye(in)k konferencia, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2017. május 25.

³ FODOR László: *Környezetjog*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015. 44.

⁴ TAKÁCS Sánta András: Egy új világ építése egészen alulról? Komplex ökológikus életmód-alternatívát megvalósító helyi közösségek a vidéki Magyarországon. *Socio*, 2016/4. 84.

olyan kutatáshoz, amely a települési környezetvédelmet vizsgálja.⁵ Somogyvámos e két-arcúságát nem lehetett tehát figyelmen kívül hagyni. Így azt követően, hogy bemutatom Somogyvámost és Krisna-völgyet, az alábbi kérdésekre keresem a választ:

- Somogyvámos község érvényesíti-e az ökológiai fenntarthatóság elvét?
- Somogyvámos milyen stratégiai és jogi keretek között törekszik a helyi környezetvédelemre, illetve az környezetjogi szempontból hogyan értékelhető?
- A Krisna-völgyi környezetvédelem milyen belső keretekben történik?
- Hogyan viszonyul egymáshoz Krisna-völgy és Somogyvámos, amelyek egyben a gyenge (Somogyvámos) és ökológiai (Krisna-völgy) fenntarthatóság két különálló megnyilvánulásai?

Tanulmányommal nem csupán a leírás és értékelés a célom, hanem az is, hogy mind Somogyvámos, mind Krisna-völgy számára építő jellegű javaslatokat fogalmazzak meg a jelenlegi szabályozási környezet fejlesztésére.

Végezetül néhány szóban az alkalmazott módszerekre is kitérnék. A tanulmány elkészítéséhez alapvetően a jogtudományban leginkább alkalmazott módszerekhez nyúltam, vagyis jogszabály- és szakirodalom feldolgozáshoz. Somogyvámos helyi rendeleteit, a községet érintő stratégiákat és a kapcsolódó szakirodalmat dolgoztam fel tehát. Ezt egészítették ki a község alpolgármesterével és az Öko-Völgy Alapítvány képviselőjével folytatott mélyinterjúk. Az így megszerzett információkat, a korábbi kutatásaim és a DE ÁJK helyi környezetvédelmi szabályozással foglalkozó kutatócsoportjának⁶ eddigi eredményei fényében értékeltem.

2. Somogyvámos, a község általános környezetvédelmi helyzete

Somogyvámos Somogy megyében elhelyezkedő zsáktelepülés, 800 fő körüli lakossággal. A Balatontól délre, Fonyódtól körülbelül 15 km-re található. A települést gép-

⁵ Jelenleg (2015 ősze óta) egy a Debreceni Egyetemen folyó kutatás keretében a környezetvédelmi szabályozás települési önkormányzati szintjét vizsgáljuk, ami lehetőséget ad arra, hogy mások mellett a somogyvámosi előírásokat is több, különböző szempontból értékeljük. Természetesen valamennyi helyi önkormányzat minden egyes intézkedését nem tudjuk áttekinteni, de „mintát veszünk,” jó néhány településről esettanulmányokat készítünk – mint ahogyan ezt a mostanit is. Az esettanulmányok elkészítéséhez felhasználjuk az érintett települések releváns rendeleteit, stratégiáit, testületi jegyzőkönyveit, sajtóját, a legtöbb helyszínen interjúkat készítünk, bevonva a civil szervezeteket is stb. Feltárjuk a helyi környezeti konfliktusokat, az azokra született helyi válaszokat (nemcsak a szabályokat, hanem a terveket, intézkedéseket is), s utóbbiaknak a problémák megoldására való alkalmasságát és a központi előírásokhoz való viszonyát. Igyekszünk figyelmet fordítani a helyi dokumentumok belső tartalmi koherenciájára is. Az általánosabb kérdésekre fókuszáló, reprezentatív országos felmérésünk eredményeit, illetve a különböző szakterületeken (pl. vízgazdálkodás, építésügy, klímavédelem, távhőszolgáltatás) végzett ágazati kutatásainkat ezek az esettanulmányok „mélyfúrásokként” egészítik ki. Összesen bő tucatnyi esettanulmány elvégzését, elkészítését tervezzük. A kutatás hipotéziseire és módszereire ld. FODOR László – BARTA Attila – FÓNAI Mihály – BÁNYAI Orsolya: Települési környezetvédelem Magyarországon: Egy kutatás előfeltevései. *Tér és Társadalom*, 2016/3. 19–39. A kutatás keretében kiküldött kérdőívet Somogyvámos nem töltötte ki.

⁶ Ld. 5. lábjegyzet.

kocsival, illetve autóbusszal lehet megközelíteni, bicikliút nincs. A községet dombok veszik körül, amelyeken rétek és ösvényekkel szabdaltnak kisebb erdők váltják egymást, illetve itt halad át a Vámosi-patak. A településen élőknek a mezőgazdaság és turizmus nyújt bevételi forrásokat. A turistákat két látványosság vonzza: egyrészt a település határában, a gabonatóblák között található ún. Pusztatorony, amely a XII. században román kori és késő gótikus stílusban épült templomrom. Másrészt az évente 20-25 ezer érdeklődőt vonzó Krisna-völgy, Indiai Kulturális Központ és Biofarm.

Somogyvámosnak nincs önálló polgármesteri hivatala, ebben a tekintetben – egy együttműködési megállapodás keretében – a közeli Öreglakkal közös polgármesteri hivatalt tart fent. A jegyző is Öreglakon dolgozik, egy héten egyszer azonban Somogyvámoson is tart ügyfélfogadást. A község tagja a 10 települést tömörítő Pogányvölgyi Többcélú Kistérségi Társulásnak,⁷ valamint a 118 települést tömörítő Kaposmenti Hulladékkezelési Önkormányzati Társulásnak.⁸

A településen a hulladékkezelési közszolgáltatást – beleértve a szelektív gyűjtést – a Kaposvári székhelyű Dél-Dunántúli Hulladékkezelő Nonprofit Kft. végzi, bár a rendszeres hulladékgyűjtést a lakások körülbelül háromnegyede veszi csupán igénybe.⁹ A Pogányvölgyi Kistérség néhány más településéhez (pl. Öreglak) hasonlóan az új hulladéktörvény hatálybalépéséig (2013) az önkormányzat átvállalta a hulladékkezelési közszolgáltatás díjának fizetését a lakosoktól. Ennek ellenére a településen még így is megfigyelhető az illegális hulladéklerakás. A veszélyes hulladék gyűjtése nem megoldott, csupán szárazelem gyűjtési lehetőség van a körzeti orvos rendelőjében.

Az ivóvíz-szolgáltatást a Dunántúli Regionális Vízmű Zrt. biztosítja. A vízhálózat helyenként elöregedett, műszaki állapota már nem megfelelő.¹⁰ Annak ellenére, hogy rendelkezésre áll vezetékes víz, ráadásul viszonylag alacsony áron (250 Ft/m³), a háztartások 10-20%-ában nincs bevezetve a víz.¹¹ Jelentős számban vannak azonban fűrt és ásott kutak, amelyek vizét többnyire öntözésre használják.¹² Vízellátási probléma tehát nincsen. Abban a néhány háztartásban, ahol nincs víz, ott a lehetőség megvan, egyéb körülmények játszanak közre abban, hogy ezzel mégsem élnek. Korábban, amikor még Krisna-völgyben nem volt fűrt kút, és Somogyvámoson is csak egy volt, időnként vízellátási zavarok voltak. Azonban ez a probléma, mióta Somogyvámoson újraaktiváltak egy régi kút és Krisna-völgyben is fűrtak egyet, megszűnt.

A községben a szennyvízelvezető hálózat nincs kiépítve és a szennyvíztisztítás sem megoldott. A nem közműves háztartási szennyvíz begyűjtését közszolgáltatóként egy kaposvári egyéni vállalkozó végzi, a szolgáltatás díját azonban a helyiek különösen drá-

⁷ A Társulás többek között oktatási, egészségügyi, területfejlesztési célok és feladatok hatékonyabb megvalósítása érdekében 2004-ben, határozatlan időre jött létre. Bővebben: <http://www.poganyvolgy.hu/index.cgi?menu1=15&menu2=42>

⁸ <http://kaposmenti.hu/>

⁹ *Pogányvölgyi Többcélú Kistérségi Társulás, Komplex Települési Esélyegyenlőségi Program, 2011–2016.* 87. http://www.lengyeltothi.hu/data/koncepcioik/eselyprogram_poganyvolgy.pdf

¹⁰ *Pogányvölgyi Kistérség Komplex Környezetvédelmi Programja 2004–2009.* 14.

¹¹ Személyes interjú a község alpolgármesterével, Barsi Attilával. 2017. május 12.

¹² *Pogányvölgyi Kistérség Komplex Környezetvédelmi Programja 2004–2009.* 8. A Krisna-völgy területén található kutak vizét azonban mára ivóvízként is hasznosítják.

gának ítélik (egy átlagos család esetében ez kéthavonta úgy 26.000 Ft).¹³ A községben a szennyvízelvezető hálózat és szennyvíztisztító hiánya okozza az egyik legjelentősebb környezeti problémát. A szikkasztók és derítők oldal és fenék falát ugyanis a legtöbb esetben „kiütik”, így az nem akadályozza meg a felszín alatti vizek folyékony hulladékkal történő szennyezését.¹⁴ Többek között emiatt a felszín közeli vizek elszennyeződtek, emberi fogyasztásra alkalmatlanok.¹⁵ A problémát vagy a szennyvízelvezető hálózat kiépítésével, vagy alternatív egyéni szennyvízkezelési megoldásokkal lehetne kezelni. A település azonban eddig sikertelenül pályázott szennyvíztisztító építésére, illetve szennyvízhálózat kiépítésére. Saját forrásai erre nincsenek. Krisna-völgy területén a szennyvíztisztítást helyben, vízügyi engedéllyel rendelkező természetközeli, ún. nádgyökérszónás megoldással biztosítják. Volt szó arról, hogy a település is rácsatlakozik a Krisna-völgyi szennyvíztisztítóra. Azonban tekintettel arra, hogy a Somogyvámosról származó kezelendő szennyvíz jellege eltérő, a Krisna-völgyi szennyvíztisztító hatásfoka csökkent volna ennek bevezetésével, így végül ez a fajta együttműködés nem valósulhatott meg.¹⁶

A településen gondot okozott a hirtelen esőzés során lezúduló nagy mennyiségű csapadékvíz.¹⁷ Az önkormányzat az utóbbi két évben, közmunkaprogram keretében, a Vámosi-patak kotrásával, betonozásával azonban komoly erőfeszítést tett a probléma megoldására, így jelenleg csak egy ingatlant érint a hirtelen esőzés miatti nagy vízmennyiség (eme ingatlan feltöltésével azonban úgy tűnik, hogy itt is rendeződik a helyzet).¹⁸ A rendezés során több cserjét és fát kivágtak, de a zöld növényzetet több helyen meg is óvták. Természetvédelmi szempontok azonban e munka során kevésbé érvényesültek. Az Öko-völgy Alapítvány képviselője szerint ezt úgy lehetett volna megoldani, hogy a közmunkásokat megtanítják a patakparton található inváziós fajok (pl. amerikai kőris, zöld juhar) felismerésére és csak azokat vágatják ki.¹⁹ Általánosságban még elmondható, hogy a patak mesterséges kotrása helyett (ami nem feltétlenül oldja meg az árvízproblémát) a megelőzést szolgáló egyszerűbb és olcsóbb megoldás, ha a település rendezési terve alapján nem lehetne a patak áradásával fenyegetett területen építkezni. Vagyis ebben az esetben, egy ilyen „egyszerű” előrelátással, súlyos károkat és azok elhárítására fordított költségeket lehet megspórolni.

Somogyvámoson elérhető a villamos energia- és gázszolgáltatás, azonban az előbbi a 325 háztartás körülbelül 15%-a, míg az utóbbit az összes háztartás 60%-a nem veszi

¹³ Személyes interjú a község alpolgármesterével, Barsi Attilával. 2017. május 12.

¹⁴ Az effajta magatartás ugyan sérti a helyi közösségi együttélés szabályait, így bírsághozható is, azonban erre ritkán van példa. Ennek oka, hogy a helyiek a „városi” fizetésekhez képest minimális bevétellel rendelkeznek, így nehezen behajtható egy esetleges bírság, másrészt az ilyen esetek legfeljebb csak kifejezett bejelentés esetén kerülnek napvilágra.

¹⁵ *Lengyeltóti Kistérség Tervdokumentum*. Lengyeltóti, 2008. 67.

¹⁶ Személyes interjú a község alpolgármesterével, Barsi Attilával. 2017. május 12.

¹⁷ *Pogányvölgyi Kistérség Komplex Környezetvédelmi Programja 2004–2009*. 16.

¹⁸ Személyes interjú a község alpolgármesterével, Barsi Attilával. 2017. július 14.

¹⁹ Személyes interjú Az Öko-völgy Alapítvány képviselőjével, Rév Szilviával. Somogyvámos, 2017. május 12.

igénybe.²⁰ Megújuló energiaforrás hasznosítása (napelemek, napkollektorok, szélkerekek) a településen csak Krisna-völgyben jellemző, bár az önkormányzat tervezi a polgármesteri hivatal energetikai korszerűsítését (beleértve napkollektorok felszerelését).²¹ Azok, akik a gázszolgáltatást nem veszik igénybe, jellemzően cserépkályhát, vaskályhát használnak fűtési célra, ahol jellemzően tűzifát égetnek. Ez a kistérségben található jelentős mennyiségű erdőnek, valamint az alacsony jövedelmeknek köszönhető. Somogyvámoson sajnos komoly gondot okoz a hulladék, ezen belül is műanyagok égetése. Néhány háztartás ugyanis a fémhulladékok, színesfémek gyűjtéséből és eladásából jut többletjövedelemhez. Az összegyűjtött fémekről az eladás szempontjából nem kívánatos anyagokat (kábelszigetelés) égetéssel távolítják el. Ez a jelenség – a bűzhatás mellett – egészségre káros levegőtérhelést jelent.²² A település vezetése ez ellen nem tudott érdemben fellépni. Ugyanakkor egy konkrét esetben volt már rá példa, hogy egyszerűen a „szép szó” is működött. Amikor ugyanis kiderült, hogy a helyi boltban keletkező szemetet elégetik, az Öko-völgy Alapítvány egyik tagja felhívta e tevékenység káros hatására a bolttulajdonosok figyelmét, akik ennek hatására elálltak ettől a magatartástól.²³

A település közigazgatási területének egy szelete a megye területrendezési terve (2010) szerint az Országos Ökológiai Hálózaton belül ökológiai folyosónak számít. Védett természeti, illetve Natura 2000 terület a település közigazgatási területén nincs. Bár a községben sokan foglalkoznak mezőgazdasággal, kiváló minőségű szántóterületek nincsenek, ellenben kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek vannak és a település területének egy része erdőtelepítésre kifejezetten alkalmas. Somogyvámoson közel 234 ha erdőterület van egyébként, amelyet döntően fakitermelés céljára, kisebb százalékban talaj- és mezővédelmi célra létesítettek.²⁴ A terület vízerózió-nak van kitéve, nitrátérzékeny, valamint térségi jelentőségűnek számít tájképvédelmi szempontból.²⁵ Ugyancsak a megyei területrendezési tervből derül ki, hogy a terület széléről telepítésére nem javasolt.

Somogyvámosnak önálló környezetvédelmi programja nincsen, de korábban a 2004-2009 közötti időszakra nézve a Pogányvölgyi kistérség készített környezetvédelmi programot, amely Somogyvámosra nézve is tartalmazott ütemezett cselekvési tervet. Ebből az derül ki, hogy a legfontosabb teendőnek a szennyvízelvezető hálózat kiépítését (máig nem történt meg sajnos, bár tettek érte erőfeszítéseket), az illegális hulladéklerakás felszámolását, valamint a csapadékvíz elvezető rendszerek karbantartását tartották. Ezek közül mind az illegális hulladéklerakás megszüntetésére, mint a csapadékvíz elvezetésre tettek lépéseket, a probléma azonban máig élő. Annak ellenére van

²⁰ Pogányvölgyi Többcélú Kistérségi Társulás, *Komplex Települési Esélyegyenlőségi Program, 2011 – 2016*. 87. http://www.lengyeltoti.hu/data/koncepcio/esityprogram_poganyvolgy.pdf

²¹ Személyes interjú a község alpolgármesterével, Barsi Attilával. 2017. május 12.

²² *Pogányvölgyi Kistérség Komplex Környezetvédelmi Programja 2004–2009*. 5.

²³ Személyes interjú Az Öko-völgy Alapítvány képviselőjével, Rév Szilviával. Somogyvámos, 2017. május 12.

²⁴ *Pogányvölgyi Kistérség Komplex Környezetvédelmi Programja 2004–2009*. 11.

²⁵ *Somogy megye Területrendezési Terv, 2010*. 22.

ez így, hogy Somogy megye területfejlesztési koncepciója is kiemelt hangsúlyt helyez az illegális hulladéklerakás és -égetés felszámolására.²⁶ A település egyébként tisztában van a környezetvédelmi program készítésére irányuló kötelezettségével, de források és jogkövetkezmények hiányában nem tesz az elkészítésére irányuló lépéseket.²⁷

A helyben készített mélyinterjúkból az derült ki, hogy a község vezetése érti a környezetvédelem jelentőségét és lehet is velük erről beszélni.²⁸ A vezetésnek ez a mentalitása tükröződik a település környezetvédelmi tevékenységében is. Az interjúk tapasztalatai szerint Somogyvámos ugyan nem tartja magát a környezetvédelem élharcosának (ezt ez a tanulmány is megerősíti a későbbiekben), inkább csak igyekszik eleget tenni a központi minimális elvárásoknak, ugyanakkor, ha jól felfogott érdeke fűződik hozzá, akkor képes tenni a helyi környezet állapotának fejlesztéséért. Erre példa a Somogyvár és Somogyvámos közötti út menti fasor telepítése, vagy a község területén a fásítás fokozása. Ugyancsak ezt az attitűdöt erősíti, hogy egy alkalommal a település nem járult hozzá telefonátjátszó torony építéséhez, valamint feltehetően megakadályozná, ha egy jelentős környezetterheléssel járó üzem szeretne itt letelepedni.

A község története az avar időkbe nyúlik vissza, ennek ellenére más, a Balatontól távolabb fekvő Somogy megyei településekhez hasonlóan, e településnek is szembe kellett néznie a lakosság előregedésének, szegénységének problémájával, és általában a rossz infrastruktúrából származó nehézségekkel. A 20. század változásainak hatására Somogyvámos népességének egy része elvándorolt, az itt maradtak alapvetően előregedett közösséget alkotnak. Feltehetően annak hatására azonban, hogy itt található Krisna-völgy, ami a Krisna-tudatú hívőket az ország különböző pontjairól vonzza, a település lakosságának száma az utóbbi években kisebb emelkedést mutat.²⁹ A településen – és ez általában a Pogányvölgyi Kistérség területére is igaz – az országos átlaghoz képest jelentős a roma népesség aránya (az összlakosság 10-15%-a).³⁰ Az ő integrálásuk külön problémát jelent, amit csak nehezít, hogy a térségben magas a munkanélküliség, illetve a munkalehetőségek leginkább szezonális jellegűek. Nem igazán van olyan munkalehetőség sem, amely a község magasabb iskolai végzettségű lakosai számára vonzó lehet.

A községnek nincsen területfejlesztési koncepciója. A fejlesztési elképzelések között azonban szerepel egy konzervfeldolgozó, illetve energiaerdő létesítése. Ezenfelül a közelmúltban fúrtak egy termálkutatót, amelynek hasznosításával eredetileg egy lakóparkot, később pedig egy idősokot terveztek. Ezidáig azonban egyik sem valósult meg.³¹

²⁶ *Somogy megye területfejlesztési programjának felülvizsgálata*. Kaposvár, 2002. 101.

²⁷ Személyes interjú Barsi Attilával, Somogyvámos, 2017. május 12.

²⁸ Személyes interjú a község alpolgármesterével, Barsi Attilával és Az Öko-völgy Alapítvány képviselőjével, Rév Szilviával. Somogyvámos, 2017. május 12.

²⁹ <http://nepesseg.com/somogy/somogyvamos>; *Lengyeltóti Kistérség Tervdokumentum*. Lengyeltóti, 2008. 4–5.

³⁰ *Pogányvölgyi Többcélú Kistérségi Társulás, Komplex Települési Esélyegyenlőségi Program, 2011–2016*. 87. http://www.lengyeltoti.hu/data/koncepcioik/eselyprogram_poganyvolgy.pdf

³¹ *Corvinus Egyetem által Somogyvámosnak készített Településszerkezeti és arculati javaslatok*. Budapest, 2011.

A község együttműködése kifejezetten szoros a környező településekkel, ami többek között kistérségi partnerségben nyilvánul meg. Az illetékes környezetvédelmi hatóság bevonására is volt már példa helyi rendelet megalkotásánál,³² de ez nem általános jelenség. A község 2011-ben együttműködött a Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Karával, amelynek eredményeképpen (hallgatók bevonásával) készült egy átfogó szakmai javaslat a település arculatának fejlesztésére és egységesítésére. E tervben szereplő javaslatokat, ötleteket a településvezetés a mai napig használja, például a parkosítás (a Csepregi utca egy részén és a Kút utcában), illetve fásítás is ennek alapján történik. Ami a település és Krisna-völgy együttműködését illeti, az (bár volt rosszabb időszak) kifejezetten pozitív. A képviselő-testületnek 5 tagja van, amiből ketten Krisna-völgy lakói, egyikük jelenleg az alpolgármester. Végezetül, Krisna-völgy több, szakértelemmel rendelkező lakója is segíti Somogyvámost különféle helyi feladatok elvégzésében.

3. Krisna-völgy és a környezetvédelem

Krisna-völgy ökofalu (Indiai Kulturális Központ és Biofarm) 1993-ban jött létre, és Somogyvámos külön településrésze. Az ökofalu spirituális alapon szerveződött ugyan, de ennek mintegy természetes velejárójaként törekszik egy ökológiailag fenntartható közösség megvalósítására, ezzel is példát mutatva a társadalom széles körének. E törekvése nagyon sikeres. Ezt jelzi például a Takács Sánta András által vezetett, helyi ökológikus közösségeket vizsgáló mintegy 10 éves kutatás, amely azt mutatta ki, hogy a viszonylag sok kezdeményezés ellenére mindössze 6 olyan települési szintű ökológikus közösség létezik ma Magyarországon, amelyik valóban élő és jól működik.³³ Krisna-völgy ezek közé tartozik. De ugyancsak a közösség sikeréről tanúskodik az évi 20-25 ezer látogató is. A Krisna-völgyben élő, 137 főt és 22 gyermeket számláló kis közösség tehát védikus (ősi indiai szent írások: Védák) alapokon, teljes önfenntartásra törekvő, a fenntarthatóságra és a környezetvédelemre nagy hangsúlyt fektető életmódot folytat, mintegy 270 ha területen, amely különböző egységekre bontható: tehenészet, ökrészet, méhészet, biokertészet, botanikus kert, valamint maga a lakóterület: Krisna-falu.

A környezettudatos életmód megnyilvánulása az ökológiai növénytermesztés és ökológikus állattartás. Ennek megfelelően e tevékenységeknél alapul a vegyszer és műtrágya mellőzése. Az áram- és gázszolgáltatás a faluban nincs kiépítve. Az épületek fűtése biomassza alapú (tűzifa), ezenfelül háztartási szintű nap-és szélenergia hasznosítás is jellemző a faluban. A területen a vizet (ivóvizet is) a helyi ásott kút és a 315 m-es fűrt kút biztosítják. A faluban keletkező hulladékot ugyanaz a kaposvári székhelyű hulladékkezelési közszolgáltató szállítja el heti rendszerességgel, mint Somogyvámos község egyéb pontjain. Ugyanakkor érdekes módon e szolgáltatást (ami a szelektíven gyűjtött hulladékra is kiterjed) nem a települési közszolgáltatás keretében végzi, Krisna-völgynek ugyanis külön szerződése van a céggel. A szennyvízelvezetést helyben oldot-

³² Somogyvámos Község Képviselő-testületének 17/2013. (XII.30.) önkormányzati rendelete a nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz begyűjtésére vonatkozó helyi közszolgáltatásról

³³ TAKÁCS Sánta András: *Városi magányból vidéki közösségbe*. Gödöllő, GATE Zöld Forgatag, 2017. 03. 22. <http://greenfo.hu/hirek/2017/04/26/varosi-maganybol-videki-kozossegbe>

ták meg, azt egy vízügyi engedéllyel rendelkező természetközeli, ún. nádgyökérvénás megoldással biztosítják. A szennyvíztisztító által megtisztított vizet akác és fű energiaerdőre locsolják, amelynek hasznosítása hozzájárul a tűzifaigény kielégítéséhez.

A Krisna-völgyben található 11 ha botanikus kertet 2001-ben kezdték el kialakítani. A kertben mintegy 780 fa- és cserjefaj található, köztük számos ritka és különleges növény. Főleg az ázsiai származású fajok kapnak hangsúlyt, de az észak-amerikai és európai vegetáció is jeles képviselőkkel mutatkozik be. Kuriózum néhány himalájai és észak-indiai cserje, de kínai és japán bambuszok, fenyők, valamint dézsás növények is ékesítik a parkot. A kertben több védett növény is megfigyelhető, például a széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*), a májvirág (*Hepatica nobilis*), a szúrós csodabogyó (*Ruscus aculeatus*) vagy a szártalan kankalin (*Primula vulgaris*). A kert megfelelő élőhelyet biztosít megannyi madárfaj (több mint 108 fajt számoltak, köztük fokozottan védett réti sast) számára is. A botanikus kert 2008-ban a Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Szövetségének tagja lett.³⁴

A völgy területének mára mintegy 22%-át borítja erdő. Ez nagyon nagy arány (mintegy 300.000 facsemete ültetésével járt a közel 25 év alatt), különösen, ha hozzáteszszük, hogy Krisna-völgy területe alapításának idején szinte csak szántó volt, fák, erdők nélkül.³⁵ Az erdősítésénél törekednek arra, hogy elsősorban a somogyi tájra jellemző, őshonos fafajokat ültessenek. A tűzifa- és építőanyag igények kielégítését akác és fű energiaültetvényekkel biztosítják. A területen az extenzív gyümölcsstermesztés is fontos szerephez jut, amelynek során a régi tájfajtákat részesítik előnyben.³⁶ Krisna-völgy az erdősítéssel kifejezetten az éghajlatváltozás hatásai kívánja ellensúlyozni.

Habár az ökofalu nem teljesen önfenntartó, mégis jól működő és stabil ökológikus közösségnek számít országos és nemzetközi szinten egyaránt. Ezt igazolja, hogy független kutatások keretében mérték az ökológiai lábnyomát is,³⁷ amelynek során kiderült, hogy Krisna-völgy ökológiai lábnyoma jóval alatta van a terület eltartóképességének. Az ökológiai korlátok tiszteletben tartását tehát e közösség nemcsak értékékként kezeli, de komoly erőfeszítéseket is tesz annak megvalósítására, még akkor is, ha nem feltétlenül és kifejezetten környezetvédelmi céllal jött létre. Krisna-völgyről tehát elmondhatjuk, hogy lényegében egy vallási dominanciájú fenntarthatósági kezdeményezés, ahol az ökológiai és gazdasági fenntarthatóság „mindössze” a lelki tudatos életmód folyamánya („mellékterméke”).³⁸

³⁴ A Budapesti Corvinus Egyetem által Krisna-völgynek készített Fejlesztési Koncepcióterv. Budapest, 2010.

³⁵ PÖCZE Vilmos: *Az élet egy védikus hagyományokra épülő közösségben*. X. Létkérdés Konferencia, Budapest, 2015. november 25.

³⁶ Csak almából mintegy 130 tájfajtát termesztenek. Forrás: PÖCZE Vilmos: *Az élet egy védikus hagyományokra épülő közösségben*. X. Létkérdés Konferencia, Budapest, 2015. november 25.

³⁷ LÁNCZI Dániel Csaba: *Autonómia kísérlet a somogyvámosi Krisna-völgy közösségben, Krisna-völgy ökológiai lábnyoma*. Szakdolgozat. ELTE Természettudományi Kar, Budapest, 2009. Krisna-völgy ökológiai lábnyoma: ~1,485 ha/fő, összehasonlításképpen Magyarország ökológiai lábnyoma: ~3,55 ha/fő, a világátlag pedig ~2,69 ha/fő.

³⁸ A vallási dominanciájú fenntarthatósági kezdeményezés („ökofalu”) esetében az ökológiai és gazdasági fenntarthatóság „mindössze” a lelki tudatos életmód folyamánya („mellékterméke”). Forrás: HÁRI Beá-

Krisna-völgy ökológiai fenntarthatósági elképzeléseit támogatja az Öko-völgy Alapítvány az Alkalmazott Fenntarthatóságért nevű civil szervezet. Az alapítványt 2009-ben jegyezték be és célja, hogy működő, hiteles mintákon, gyakorlatias és személyes példákön keresztül mutassa be, hogy miképpen érhető el kiváló életminőség környezeti-, gazdasági- és társadalmi szempontból egyaránt fenntartható módon. Az Alapítvány tevékenységéről és programjáról (Öko-völgy Program) bővebben a honlapjukon lehet olvasni.³⁹ Lényegében tehát az egyetlen civil szervezetnek Somogyvámoson kifejezetten Krisna-völgy a mintaterülete, és elsősorban az ökofalu fenntarthatósági törekvéseit támogatja. Somogyvámos község környezetvédelmére nincs kifejezetten rálátása.⁴⁰

Krisna-völgy együttműködése, mint korábban már kiderült, kifejezetten aktív és pozitív Somogyvámos tekintetében. Ezenfelül egyaránt jó kapcsolatot ápol az illetékes Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrével, az erdészeti hatósággal és népegészségügyi szervvel.

Végezetül Krisna-völgy belső működési rendjébe is érdemes bepillantani. Míg egy hazai település működését alapvetően befolyásolja a helyi és országos jogszabályi környezet (természetesen az erkölcsi szabályok, hagyományok ugyanilyen meghatározóak, ha nem fontosabbak a gyakorlatban), addig egy újonnan szerveződő közösségben ez nem magától értetődő. Krisna-völgy annak ellenére, hogy értékrendjéből adódóan egyfajta autonómiára törekszik (hasonlóan a világ és Magyarország többi ökológikus közösségéhez), számos ponton mégis függ a külvilágtól, ideértve a helyi és országos jogszabályi környezetet is. Természetesen az ökofalu ezeket teljesen tiszteletben tartja, ugyanakkor a belső értékrendjének megfelelően mégis lelki alapokon nyugvó önfenntartásra és ezzel önszabályozásra törekszik. Ennek megvalósítására azonban ugyanúgy meg kell szervezni ennek a 150 fős kis közösségnek a mindennapjait, mint bárhol máshol. Ehhez a közösség a több ezer éves múlttal rendelkező, védikus alapokon nyugvó, ún. varnasrama társadalmi elvekhez nyúlt vissza, azt igyekszik a mindennapokban megvalósítani. A varnasrama elvei alapján minden emberi lény képességei és hajlamai szerinti kap helyet és tevékenységet a társadalomban, így lehetősége nyílik arra, hogy békésen ápolhassa Isten-tudatát, és ezzel elérje az emberi élet tökéletességét.⁴¹ A négy társadalmi réteg (1. tanítók, papok 2. vezetők, irányítók, védelmezők 3. földműveléssel és kereskedelemmel foglalkozók 4. kézművesek, dolgozók, segítők) ebben a társadalomban is megtalálható, azonban nem a születés a meghatározó a társadalmi rendhez való tartozásnál, hanem a lelki alkat. Így Krisna-völgyben is mindenki a lelki alkata és képessége szerint kap helyet és ennek megfelelően végez munkát.

A közösség irányítása jelenleg 43 osztályra bontva működik. Ezen osztályok közül nem egy, hanem több is van, ami a környezetvédelmet érinti. Például ilyen az erdészet, tehenészet, virágkertészet, zöldséggazdálkodás, botanikus kert, gyümölcsgazdálko-

ta: Kiút a válságból, a fenntartható életmód gyakorlata. *Tattva*, 2016/1. 17–21. 53.

³⁹ <http://okovolgy.hu/>

⁴⁰ Személyes interjú Az Öko-völgy Alapítvány képviselőjével, Rév Szilviával. Somogyvámos, 2017. május 12.

⁴¹ <http://varnasrama.blog.hu>

dás, közterület, környezetvédelmi szemléletformálás és nem utolsósorban a közüzemi osztály, ahova a víz-és szennyvíztisztítás, hulladékgazdálkodás és energetikai kérdések tartoznak. Az egyes osztályokat érintő kérdésekben az osztályvezetők döntenek. Az osztályvezetők egy 6 főből álló igazgatótanács irányítása alatt állnak. Az egész közösséget érintő kérdésben ez a hetente ülésű igazgatótanács dönt, határozatok formájában. Ezeket a határozatokat az Igazgatótanács jegyzője tartja nyilván.⁴² Az Igazgatótanács határozatai között vannak olyanok, amelyek érintik a helyi környezetvédelmet. Például zajvédelmi okokból határozatban tiltják, hogy a magánházaknál aggregátor használjanak, illetve határozatban ösztönzik a völgy lakóit a szelektív hulladékgyűjtésre. Az ökofalut érintő döntésekben az Igazgatóságnak nincs teljesen szabad keze, ugyanis tekintettel van és tekintettel is kell lennie a Magyarországi Krisna-tudatú Hívók Közösségének országos szintű Vezetői Tanácsának iránymutatásaira. Krisna-völgyben a közvetlen demokrácia egyik megnyilvánulása a havonta egyszer megtartott falugyűlés (Ista-gosti). Ezen a közösség vezetői tájékoztatják Krisna-völgy lakóit az aktualitásokról, másrészt az ökofalu lakói itt közvetlenül is elmondhatják észrevételeiket az egyes döntésekkel kapcsolatban.⁴³ A közösség működésének alapszabályait egy Alkotmányba tervezik foglalni. Ennek megvalósítása jelenleg folyamatban van, ugyanakkor a tervezet kifejezetten tartalmazza a közösség számára az ökológikus gazdálkodás követelményét.

4. Környezetvédelem Somogyvámos helyi rendeleteiben

Somogyvámos község mérete ellenére számos környezetvédelmi vonatkozású helyi rendelettel rendelkezik. Ezek közül mindenekelőtt a *Helyi Építési Szabályzatról szóló 6/2006.(III. 29.) számú önkormányzati rendelet* (HÉSZ) említhető elsőként. Annak ellenére van ez így, hogy e helyi jogszabály nevében nem utal a környezetvédelemre. A HÉSZ, azon túlmenően, hogy tartalmazza a helyi településszerkezettel és területfelhasználással kapcsolatos szabályokat (pl. építménymagasság, teleszélesség, beépítettség stb.) területtípusonként (lakóterület, központi vegyes terület, különleges területek stb.), több olyan előírást tartalmaz (koncentráltan a III. fejezetben és szétszórva), amelynek van környezeti vonatkozása. Így például a HÉSZ-ben szétszórva előforduló előírások között található, hogy gazdasági területen „a teljes telekméret minden 200 m²-e után 1 db, min. 16/18 cm törzs körméretű lombos fa ültetendő. A fákat a használatbavételi engedély kérelmezéséig el kell ültetni; használatbavételi engedély csak az ültetés után adható ki.”⁴⁴ Vagy említhető az a szabály is, miszerint „a község országos és helyi védett területein, a belterületen, tervezett természetvédelmi területeken valamint az ökológiai hálózattal érintett területeken adótorony nem létesíthető.”⁴⁵ E rendelkezések számos más települési önkormányzat rendeletében megtalálhatók, tehát egyfelől nem helyi sajátosságokra vezethető vissza az előírásuk, másfelől

⁴² <http://navavrajadhama.hu/hu/krisna-volgy-strukturalis-felepitese>

⁴³ Személyes interjú Barsi Attilával, 2017. július 06.

⁴⁴ HÉSZ 10. § (3) bekezdés.

⁴⁵ HÉSZ 1. § (20) bekezdés.

a helyi önkormányzatok érezhető módon egymástól vesznek át jogalkotási megoldásokat. Ugyanakkor az utóbbi rendelkezéssel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy annak ellenére, hogy a HÉSZ nem tisztázza az adótorony definícióját, *praktikus és elővigyázatosság elvét érvényesítő rendelkezés*, tekintettel az adótornyok által kibocsátott elektromágneses sugárzás környezet-egészségügyi hatásainak bizonytalanságára. Ez a helyi rendelkezés akadályozta meg, hogy mobil átjátszó tornyot létesítsenek a településen.⁴⁶ A HÉSZ utal arra, hogy az állattartással kapcsolatos szabályokat az önkormányzat külön rendelete tartalmazza [1.§ (18)]. Ilyen rendeletet azonban nincs, tehát egy elavult hivatkozás van a jogszabályban. Ezzel a rendelkezéssel kapcsolatban legalább két megjegyzést érdemes tenni. Először is élelmiszerláncokról és a hatósági felügyeletről szóló 2008. évi XLVI. törvény (Éltv.) 6. § (6) bekezdése alapján „Mezőgazdasági haszonállat tartása önkormányzati rendeletben nem korlátozható”. Vagyis – bár környezetvédelmi, különösen levegővédelmi szempontból kifogásolható okból – az olyan önkormányzati rendeletek, amelyek korlátozzák a mezőgazdasági haszonállatok tartását (pl. állatok tartásának helye, módja stb.), törvényellenesek. Vagyis egy törvényességi kontroll során az ilyen rendelet fennakadhat a szűrőn (mint ahogy volt is már rá példa: lásd. a Kúria Köf.5.073/2013/4. számú határozatát). Másrészt azonban ugyancsak ez a kúriai határozat egy, az állattartó telepek védőtávolságával kapcsolatos önkormányzati korlátozó rendelkezést már az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet (OTÉK) fényében vizsgált. Az OTÉK 36. § (6) bekezdés alapján ugyanis „Az állattartó építmények elhelyezésének feltételeit – a közegészségügyi és az állategészségügyi, továbbá a környezetvédelmi követelmények figyelembevételével – a helyi építési szabályzat állapíthatja meg.” A Kúria az OTÉK alapján úgy látta, hogy a helyi önkormányzatnak az állattartó telepek védőtávolságát nem az állattartásról szóló rendeletben, hanem a helyi építési szabályzatban kell meghatároznia. A Kúria megítélése szerint nemcsak technikai előírás, hogy a helyi építési szabályzatnak kell rendelkezni az állattartó telepeket érintő védőtávolságról, hanem annak garanciális jelentősége is van, amennyiben a helyi építési szabályzat megalkotására – mint sajátos helyi normára – az Épített környezet védelméről szóló törvényben (Étv.) foglalt speciális szabályok (ld. pl. véleményeztetési eljárás lefolytatása) irányadók. Ilyen rendelkezések az állattartásról szóló renDELETEZ nem kapcsolódnak, ezért a védőtávolságnak az állattartásról szóló rendeletben való szabályozása – amellett, hogy szövegszerűen is ellentétes az OTÉK vonatkozó szabályaival – egyben az Étv.-ben foglalt, a helyi építési szabályzat megalkotásához kötődő garanciákat is kiüresíti. A somogyvámosi helyzetet árnyalja, hogy a HÉSZ 22. § (14) bekezdése szerint „vízfolyások medrétől 50 méter távolságon belül mezőgazdasági területen állattartó építmény nem létesíthető.” Vagyis a HÉSZ nem rendelkezik az állattartó telepekről és kifejezetten azok védőtávolságáról, de az említett előírással törekszik az állattartó építmények mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezésének megelőzésére. Más kérdés, hogy ez a rendelkezés összeegyeztethető-e az Éltv. említett tilalmával. A HÉSZ előírást tartalmaz a vízfolyások parti sávjára is. Eszerint „a vízfolyások partszélei mentén mindkét oldalon a karbantartás részére 6-6 m-es sávot, a tavaknál 3 m-es sávot szabadon kell

⁴⁶ Személyes interjú Barsi Attilával, Somogyvámos, 2017. május 12.

hagyni”. E szabály a tavak tekintetében ellentétes a parti sávokról rendelkező 83/2014. (III.14.) Korm. rendelet előírásaival, ami a tavak mentén is 6 méteres parti sávot irányoz elő. A HÉSZ egyébiránt ezen (és más) ponton úgy utal e központi, parti sávokról szóló kormányrendeletre, hogy hatálytalan rendeletre hivatkozik. A kormányhivatalok gyakorlata alapján az ilyen hatálytalan jogszabályra való (merev) hivatkozások jogellenesek. Érdemes lenne, ha Somogyvámos helyi rendeletei nem szám szerint utalnának a központi szabályokra, hanem legfeljebb csak a szabályozás tartalma alapján (rugalmas hivatkozás), így elkerülhetők a központi jogszabályok változásából és a nyomon követhetőség elmaradásából származó jogsértések. A vízfolyásokkal kapcsolatban a HÉSZ még azt is előírja, hogy „fenntartási, fejlesztési munkák abban az esetben engedélyezhetők, amennyiben a terület természet-közeli állapotának visszaállítását elősegítik.” Bár ez a rendelkezést is megtalálható több más önkormányzat építési szabályzatában, és természetvédelmi szempontból kedvező követelmény, a gyakorlatban nem valószínű, hogy érvényesíthető. Akkor sem, ha a helyi önkormányzat szigorúbban kezeli ezt a kérdést, mint a központi előírások (ahol védett természeti területeket kivéve a természetvédelmi szempontok általában csak másodlagosak a vízgazdálkodási érdekekkel szemben.)

A HÉSZ III. fejezete (21–24. §) tartalmazza a környezet-, táj-, természet-, kulturális örökség védelemmel kapcsolatos előírásokat. E körben vannak nagyon általános (pl. a környezetszennyezés megelőzése) és olyan követelmények, amelyek egy az egyben az országos szabályozást ismétlik (pl. védett természeti terület állapotát és jellegét természetvédelmi célokkal ellentétesen megváltoztatni tilos; a védettség tényét az ingatlan nyilvántartásban fel kell tüntetni, stb.). Az ilyen ismétlések – azon felül, hogy sok esetben pontatlanok – fölöslegesek, még a Jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 3. §-át is sértik. A HÉSZ több ponton tartalmaz szakhatósági közreműködésre irányuló rendelkezést. Azonban az ezt lehetővé tévő jogszabály már hatályon kívül került, így az önkormányzatnak már nincs lehetősége szakhatóságok bevonását előírni, ez a kérdést a 312/2012. (XI.8.) Kormányrendelet rendezti.

A HÉSZ a záró rendelkezései között az előírások érvényesítés érdekében előírja, hogy „Aki e rendeletben foglaltakat megszegi – amennyiben más jogszabálysértést nem valósít meg – szabálysértést követ el, és ismételt 30.000 forint összegű pénzbírsággal sújtható.” Feltehetően itt tévesen maradt a rendeletben a szabálysértés kifejezés, hiszen az a hatályos szabályok szerint csak törvény nyilváníthat egy magatartást szabálysértéssé. Ebben az esetben tehát legfeljebb közigazgatási bírságként jelenhet meg az idézett jogkövetkezmény.

Végezetül pedig a HÉSZ mellékletéből derül ki, hogy helyi természetvédelmi oltalom alatt áll a Rózsa utcai közpark, a Rózsa utcai facsoport és Csepregi úti fasor.

A helyi környezet védelméről, a közterületek és ingatlanok rendjéről, a település tisztaságáról szóló 8/2015. (V. 22.) önkormányzati rendelet. Mindenekelőtt érdemes kihangsúlyozni, hogy annak ellenére, hogy helyi környezetvédelmi rendelet alkotása nem kötelező a települések számára, Somogyvámos mégis rendelkezik ilyennel (még akkor is, ha tárgyát tekintve csak részben környezetvédelmi a rendelet). Nyilvánvalóan nagy kihívás az ilyen rendeletet a helyi sajátosságokhoz igazítva, a törvényi kereteket betartva megalkotni úgy, ahogy az a nagykönyvben megvan írva, de sajnos ez a helyi jogszabály minden jó szándék ellenére több, igen súlyos hibával rendelkezik. Mielőtt azonban ezeket sorra vennénk, érdemes néhány mondat erejéig körülhatárolni, hogy

milyen kérdéseket is szabályoz Somogyvámos helyi környezetvédelem címén. Ide sorolhatók a helyi köztisztasággal, hó és síkosság elleni védekezéssel, vízelvezető árkok karbantartásával, szemeteléssel, elhagyott hulladék kezelésével, hulladék és avar-, tarló-, növénytermesztéssel összefüggésben keletkezett hulladék égetésével, zöldterületek fenntartásával kapcsolatos előírások. Ahogy azonban említettem több, néhol igen súlyos hibát tartalmaz a rendelet.

Először is több ponton szó szerint (vagy attól némiképpen eltérve) idézi a központi jogszabályok előírásait. Rögtön ezzel találkozhatunk már a definíciók között (pl. bűz, diffúz forrás meghatározása), vagy a 10. § (22) bekezdésében, ahol a helyi rendelet előírja, hogy bűzzel járó tevékenység az elérhető legjobb technika alkalmazásával végezhető. Ez utóbbi előírás egy az egyben megfelel a levegő védelméről szóló 306/2010. (XII. 23.) Kormányrendelet 30. § (1) bekezdésének. Amellett, hogy az ilyen idézés fölösleges és törvényellenes (ahogy azt már írtam a fentiekben), ebben az esetben nem is indokolja semmi, hogy itt szerepeljen. De nemcsak az országos szabályok köszönnek vissza, hanem a rendelet önmagát is ismétli. Például a rendelet 3. § (1) bekezdése alapján tilos a hulladékot elhagyni – a gyűjtés, begyűjtés, lerakás szabályaitól eltérő módon – felhalmozni, ellenőrizetlen körülmények között elhelyezni, kezelni. Néhány szakasszal később a rendelet 6. § (1) bekezdése így fogalmaz: tilos a közterületet beszennyezni, a közterületen bárminemű szemetet, vagy elhasznált tárgyat elhelyezni, elszórni, eldobni. Érthető, ha ezzel az önkormányzat hangsúlyozni kívánja a követelmény fontosságát, de jogszabály-szerkesztési szempontból ez egyáltalán nem kedvező megoldás. Az is problémás, amikor egy rendelkezés többször, a jogszabály különböző, egymáshoz nem kapcsolódó részeiben kerül elő, ugyanolyan, vagy egymást kiegészítő tartalommal. Például az állati hullákkal kapcsolatos tilalmak is többször bukkannak fel, igencsak rendszertelenül [egyrészt a közterület szennyezésével kapcsolatos részben, másrészt a rendeletnek a Közterületi szeszesital fogyasztás (!) című részében.]⁴⁷ Ugyancsak ez a helyzet azzal az előírással, miszerint az ingatlanok tisztántartásáról az ingatlanok tulajdonosai kötelesek gondoskodni,⁴⁸ vagy hogy közterületen tilos járművet mosni.⁴⁹

A helyi rendelet néhány előírása tartalmilag is ellentmond az országos jogszabályoknak. Ez csak akkor lehetséges, ha az önkormányzat egy környezetvédelmi kérdést szigorúbban szabályoz, mint az országos szint. Eerre láthatunk példát a hulladék égetésével kapcsolatban. A levegővédelmi kormányrendelet általában tiltja a hulladék nyílt téri és (két kivételtől eltekintve) háztartási tüzelőberendezésben történő égetését. Ehhez képest a helyi rendelet enyhébb szabályt tartalmaz, amikor május 15. és szeptember 15. között tiltja csupán hulladék égetését, azzal a megkötéssel, hogy rongy, gumi és műanyag égetése egész évben tilos. Néhány bekezdéssel lentebb a helyi rendelet már a levegővédelmi kormányrendelet előírásait idézi, amikor általában tiltja a hulladék nyílt téri, illetve nem megfelelő berendezésben történő égetését.⁵⁰ Vagyis a helyi kör-

⁴⁷ 6. § (4)–(5) és 14. §.

⁴⁸ 3. § (3) és 8. § (1) bekezdés.

⁴⁹ 7. § (4) és 16. § (5) bekezdés.

⁵⁰ Vö.10. § (1) és (2) illetve 10. § (20) bekezdést.

nyezetvédelmi rendelet azon túl, hogy ellentmond az országos szabályozásnak, még önmagában is komoly ellentmondásokat rejt. Az ilyen központi előírásokkal ellentétes, ráadásul enyhébb helyi rendelkezésekből fakadó jogsértést csak úgy lehet orvosolni, ha kikerül az időbeli korlát az önkormányzati rendeletből. A belső ellentmondás is megszűnne ezzel a lépéssel. Ami pedig a rongy, gumi és műanyag égetését illeti, ha az önkormányzati rendelet azért emeli ki ezeket az anyagokat, mert égetésük kifejezetten helyi probléma, úgy célszerűbb lett volna, egy olyan megfogalmazást alkalmazni, miszerint: „Tilos a hulladék (beleértve a rongy, gumi, műanyag) nyílt téri és háztartási tüzelőberendezésben történő égetése.” Az előbbihez hasonló súlyos és egyszerű jogalkotási hanyagságból származtatható belső ellentmondással találkozhatunk az avar-, tarló-, nád- és növényi hulladék égetésével kapcsolatban. Az egyik sorban a helyi rendelet még engedi az ilyen tevékenységet, csak feltételhez köti (az illetékes tüzoltóságnak be kell jelenteni), két sorral lentebb már kivétel nélkül, általában tiltja ugyanezt a tevékenységet.⁵¹ Összességében tehát az a benyomása támad a rendeletet olvasónak, hogy a helyi jogalkotók szinte ömlesztve, rendszertelenül, meglehetősen esetleges módon szabályoztak néhány, a helyi környezet állapotát befolyásoló tevékenységet.

Somogyvámos Község Képviselő-testületének 17/2013. (XII. 30.) önkormányzati rendelete a nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz begyűjtésére vonatkozó helyi közszolgáltatásról. E helyi rendelet azért is bír különös jelentőséggel, mert a településen nincs kiépítve a szennyvízelvezető hálózat, ugyanakkor Krisna-völgy saját természetközeli szennyvíztisztító létesítménnyel rendelkezik. E rendelet különlegessége az is, hogy kifejezetten az illetékes zöld hatóság véleményének a kikérése mellett fogadták el. A helyi jogszabály alapján a település a nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz begyűjtésére közszolgáltatást tart fenn. A közszolgáltatást egy kaposvári székhelyű egyéni vállalkozó végzi, aki az összegyűjtött szennyvizet Osztopán községi folyékony-hulladék elhelyező- és kezelő telepen engedi ki. A közszolgáltatást minden ingatlanulajdonosnak kötelező igénybe venni, kivéve azoknak, akik a háztartási szennyvíz ártalmatlanításáról vízjogi létesítési és vízjogi üzemeltetési engedéllyel rendelkező, az előírásoknak megfelelő módon működtetett egyedi biológiai tisztítást végző közműpótló kisberendezés útján gondoskodnak, illetve az ingatlanon keletkező háztartási szennyvizet kiépült szennyvíz-közműhálózatba bocsátják ki [1. § (3)]. E kivételek alapján Krisna-völgy lakóinak tehát nem kell igénybe vennie a közszolgáltatást. A közszolgáltatás díját az önkormányzati rendelet melléklete tartalmazza, amit azonban 2014 óta nem hatályosítottak.⁵² Hozzáteszem, hogy a helyi lakosság számára az említett díj igen magas, ami egyáltalán nem ösztönzi őket arra, hogy a helyi rendeletben is megfogalmazottakhoz híven, valóban szivárgásmentes legyen a közműpótló berendezés.

A települési hulladékgazdálkodásról szóló 18/2013. (XII. 30.) önkormányzati rendelet tárgyi hatálya Somogyvámos község közigazgatási területén keletkező települési hulladék gyűjtésére, szállítására és kezelésére, valamint a közszolgáltató hulladékgazdálkodási tevékenységére terjed ki. A közszolgáltatást az önkormányzattal kötött köz-

⁵¹ Ld. 10. § (16)–(19) és (21) bekezdés.

⁵² Ennek összege 2014-ben: 2200 Ft/m³, egy forduló kb. 5 m³, azaz 11000 Ft.

szolgáltatási szerződés alapján a Dél-Dunántúli Hulladékkezelő Nonprofit Kft. végzi, aki a községben keletkező települési hulladékot, az elkülönítetten (szelektíven) gyűjtött hulladékot és a biohulladékot a Kaposmérői Hulladékkezelő központba szállítja. A közszolgáltatás keretében évente egyszer a lom és az elektronikai hulladék is elszállításra kerül. Egyedül a veszélyes hulladék megfelelő kezelése nincs megoldva. A rendelet a központi jogszabályokhoz képest számos praktikus követelményt tartalmaz például a szolgáltatás rendjére, módjára, szüneteltetésére, a gyűjtődény jelölésére, közterületre való kihelyezésére, megközelíthetőségének biztosítására vonatkozóan.

A *közösségi együttélés alapvető szabályairól* szóló 10/2013. (VII. 11.) önkormányzati rendelet alapján a jegyzőnek 5000–150 000 Ft-ig terjedő bírság kiszabására nyílik lehetőség, ha valaki a rendelet által közösségi együttélés alapvető szabályaival ellentétes magatartást tanúsít. Ezek között vannak községi jelképek használatával, házszám tábla elhelyezésével, közterület használatával, köztisztasággal, hulladékkezeléssel, állattartással, zajvédelem szabályainak megsértésével kapcsolatos magatartások. Környezetvédelmi relevanciája van például az avar és a növénytermesztéssel összefüggésben keletkezett hulladék égetésének, ha az belterületi ingatlanon május 15. és szeptember 15. között történik. Ugyancsak sértő magatartásnak számít rongy, gumi, műanyag égetése, a hulladékkezelési közszolgáltatás igénybevételének mellőzése, ha valaki a veszélyes hulladékot összekeveri a települési szilárd hulladékkal és azt a települési szilárd hulladék gyűjtésére szolgáló gyűjtődénybe helyezi, vagy megsérti a helyi zajvédelmi szabályokat. Földvédelmi érdekeket szolgál, hogy tiltott magatartásnak számít, ha valaki a tulajdonában, használatában lévő ingatlant nem műveli meg, illetve nem tartja rendben, gyomtól, gáztól, szeméttől, vadon élő bokroktól folyamatosan nem tisztítja meg. Ez a földhasználati kötelezettség egyébként a helyi környezet védelméről szóló rendeletben is megjelent,⁵³ és lényegében a termőföld védelméről szóló törvény hasznosítási kötelezettségének egy leegyszerűsített változata. Tekintve, hogy a hasznosítási kötelezettség nem teljesítése esetén a termőföld védelméről szóló törvény alapján földvédelmi bírságot kell kiszabni a földhasználóval szemben, nem állapítható meg a közösségi együttélés alapvető szabályait sértő magatartás.⁵⁴

Bár a közösségi együttélés szabályairól szóló önkormányzati rendelet utal a helyi zajvédelmi rendelet létre, ilyen jogszabálya a településnek nincs. Pedig a gyakorlat azt mutatja, hogy vannak olyan tevékenységek (például az állandó fűnyírás), amelynek a zajkibocsátása zavarja a helyben lakókat. Ezt a problémát (például az időszakoknak a megjelölésével, amikor a fűnyírás megengedett) a közösségi együttélés szabályairól szóló rendeletben is rendezni lehetne.

5. Ökológiai fenntarthatóság nézőpontú értékelés és fejlesztési javaslatok

Somogyvamos helyi környezetvédelmi szabályozását áttekintve megállapítható, hogy a település környezetvédelmi kérdésekben korántsem proaktív, inkább a minimálisan

⁵³ 8. § (2) bekezdés.

⁵⁴ A közösségi együttélés alapvető szabályairól szóló 10/2013. (VII. 11.) önkormányzati rendelet 1. § (5) bekezdés.

elvárt előírásokat követő attitűddel rendelkezik. Emiatt nem is lehet meglepő, hogy a környezetvédelem etikai és ökológiai szempontból optimális elvét, az ökológiai fenntarthatóságot a település (a legtöbb magyarországi településhez hasonlóan) nem deklarálja és nem is érvényesíti. Ehhez egyfajta proaktív magatartásra lenne szükség. Az elv érvényesülése mindenekelőtt azt kívánná meg, hogy a község környezeti állapota, ökológiai lábnyoma legyen felmérve, továbbá az egyes döntési helyzetekben (pl. éves költségvetés kialakítása, települési jövőkép kialakítása, szennyvíztisztítás megoldása, tarlóégetés megengedhetősége, településen keletkező zöld hulladék kezelése stb.) a környezeti érdekeknek biztosítson elsőbbséget, vagy legalábbis súlyozott figyelmet. Ilyen megközelítéssel nem találkoztam. Felmerülhet ugyan a település vezetői részéről, hogy a község lakossága nem nyitott az ilyen szemléletre, de ez a helyzet szemléletformálással alakítható.

A hozzáférhető információkból úgy tűnik, hogy nemcsak arról van szó, hogy a község ezt az 'ideális' szintet nem valósítja meg, de sajnos – bár vitathatatlanul vannak pozitív lépései, például a fásítás tekintetében – még a környezetvédelem hagyományos keretei (gyenge fenntarthatóság) között is vannak hiányosságai. Ezen a ponton is szeretném kihangsúlyozni, hogy e tanulmány szerzőjének nem az a célja, hogy egyszerűen rámutasson-e hiányosságokra, hanem ezek alapján építő jellegű javaslatokkal törekszik hozzájárulni a helyi környezetvédelmi szabályozás fejlesztéséhez. Ehhez azonban a problémák feltárásától nem lehet eltekinteni.

Általánosságban azt lehetne megállapítani, hogy bár a környezeti elemek védelme közvetlenül vagy közvetve megjelenik Somogyvamos helyi szabályozásában, az nélkülöz mindenféle tudatos koncepciót. A környezetvédelmi problémák (például szennyvízelvezető és -tisztító hiányából adódó vízterhelések, illegális hulladékégetés, illegális hulladéklerakás, nem megfelelő csapadékvíz-elvezetés stb.) alapvetően ismeretek a helyi vezetés számára, azok kezelése azonban esetleges és nem is kifejezetten eredményes. Hiába a néhány helyi szabályban is testet öltő gyenge megoldási kísérlet: eredmény nincs. Az előbb példaként említett környezeti problémák a mai napig léteznek. További jellemzője a helyi környezetvédelmi vonatkozású szabályozásnak, hogy az nem egyedi, nem tükrözi a helyi sajátosságokat. Ehelyett gyakran találkozni olyan, a legtöbb települési önkormányzat helyi rendeleteiben fellelhető 'frázisokkal', amelyek több esetben „lőgnak a levegőben”. Ez összefügg azzal is, hogy a somogyvámosi szabályozás nem kifejezetten átgondolt, rendszerezett, sőt több esetben belső ellentmondásokkal küzd. Ez azonban inkább jogtechnikai, jogszabály-szerkesztési és ezáltal jogbiztonsági, mintsem környezetvédelmi szakmai probléma. Ugyanakkor az már környezetjogi probléma, hogy egy-két helyi szabály enyhébb a központi előírásokhoz képest (pl. tavak parti sávja a HÉSZ alapján 3 méter az országos 6 méter helyett; helyi hulladékégetés szabályai). Más ponton viszont a helyi jogszabályok között a központihoz képest szigorúbb előírás is lehet találni, ami viszont teljesen jogszerű. Ez figyelhető meg például a vízfolyásokkal kapcsolatos fenntartási munkák tekintetében [HÉSZ 20.§ (5) bekezdés], ahol ilyen munkák csak akkor engedélyezhetők, ha azok a vízfolyás természetközeli állapotának a visszaállítását segítik elő. Más helyütt azonban, a helyi rendeletek sok esetben egy az egyben, vagy egyszerűbb formában, de megisméltik az országos környezetvédelmi normákat, ami viszont sérti a jogalkotásról szóló törvényt. Vagyis Somogyvamos helyi szabályozásában található rendelkezések közül az jogsze-

rú, ami vagy szigorúbb a központi előírásokhoz képest, vagy azokat csupán kiegészíti a helyi sajátosságokhoz igazodva. Ez utóbbira találhatunk példát az adótorony belterületi létesítésére vonatkozó tilalommal.

A jogszabályokban fellelhető esetlegesség valószínűleg összefügg azzal is, hogy a helyi stratégiaalkotás is hiányos.⁵⁵ Ezt nemcsak az jelzi, hogy Somogyvámosnak nincs önálló és hatályos környezetvédelmi programja (habár Lengyeltóti Kistérség környezetvédelmi programja létezik ugyan, de 2009 óta nem volt felülvizsgálva),⁵⁶ hanem a környezetvédelmi szempontokat integráló „hosszútávú” (10 évnél hosszabb) fejlesztési koncepciója, illetve integrált településfejlesztési stratégiája (ITS) sincs. Feltételezhetően a település fog készíteni, hiszen enélkül nem tud európai uniós forrásokra pályázni, mivel a fejlesztési koncepció és ITS az európai uniós támogatások általános feltétele. Az ilyen jellegű stratégiáknak azonban nem az lenne a funkciója, hogy elkészítsék azokat és a fiókban heverjenek (bár a gyakorlatban sajnos ez az általános helyzet), hanem hogy valóban segítsék átgondolni és formálni a település jövőképét. Környezetvédelmi szempontból célszerű lenne tehát minimum 40-50 évre átgondolni a fejlesztési tervet azzal együtt, hogy a környezetvédelem miként érvényesülhet a településen.⁵⁷ Itt meg kell jegyezni, hogy az írott tervek hiánya ellenére a településnek vannak/voltak fejlesztési céljai (pl. konzervfeldolgozó létesítése, energiaerő telepítése, termálvizet hasznosító időkothona építése stb.), amelyek némelyikénél érzékeltetni lehet a környezeti megfontolásokat (pl. biomassa hasznosítás, vagy termálvíz formájában történő geotermikus energiahasznosítás), de ezek a tervek esetlegesek, nincsen mögöttük egyéges koncepció, vagy irányelv.

A tervezés fontosságára Krisna-völgy tekintetében is fel kell hívni a figyelmet. E kutatás során ugyanis azt tapasztaltam, hogy a hosszú távú, írott és integratív fejlesztési, egyben környezetvédelmi tervek itt, az ökofaluban sincsenek. Ha mégis vannak (például a Corvinus Egyetem által készített fejlesztési koncepció), vagy nem kellően hosszú távúak, vagy nem feltétlenül kötik magukat hozzá az ökofalu vezetői. Pontosan az ilyen átgondolt és egyéges koncepció hiányára világít rá (szinte minden tekintetben) az előbb említett tanulmány is.⁵⁸ Krisna-völgy tehát egy integrált szemléletű tervszerűség fokozottabb érvényesítésével tudna fejleszteni a jelenlegi gyakorlatán.

Összességében tehát érdemes lenne, ha Somogyvámos felmérné saját környezeti állapotát, megfogalmazná saját környezetvédelmi, fenntarthatósági, éghajlat-változási adaptációs elképzeléseit, célkitűzéseit (lehetőleg minél hosszabb távra) és ezt foglalná egy stratégiába. Ehhez ugyanúgy kérhet segítséget például végzős egyetemi hallgatóktól, mint ahogy a Corvinus Egyetem bevonásával tették. Egy ilyen fajta együttműködési lehetőség kölcsönösen előnyös lehet. A hallgatók (tanári felügyelet mellett)

⁵⁵ BÁNYAI Orsolya: Helyi stratégiák és környezetvédelem. In: FODOR László – BÁNYAI Orsolya (szerk.) *A települési önkormányzatok szerepe a környezeti jog és politika alakításában*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2017.

⁵⁶ A helyi stratégiaalkotás jelentőségéről ld. bővebben uo.

⁵⁷ ÉRI Vilma: *A helyi fenntarthatósági esettanulmányok tapasztalatai*. [Helyi fenntarthatósági esettanulmányok] Budapest, Környezettudományi Központ, 2003. 7.

⁵⁸ Természetesen attól még a tudatosság megvan (ennek a megnyilvánulása az ökológiai fenntarthatósággal járó, lelki alapokon nyugvó életmód).

az életben is kipróbálhatják a tudásukat, az önkormányzat pedig költséget takaríthat meg vele. A település méretét tekintve nem akkora, hogy egy ilyen állapotfelmérést és stratégiaalkotást ne lehessen hallgatókra bízni. A helyi környezetvédelmi programok kidolgozásához központi jogszabály pedig nem ír elő a tervek készítőire vonatkozó minimális szakmai követelményeket.

Ha megvan a stratégia, érdemes újragondolni, hogy miként jelenik meg, és milyen tartalommal a környezet védelme a helyi szabályokban. Az egyes problémákat nem feltétlenül lehet ugyan megoldani a jog által biztosított eszközökkel (pl. háztartási hulladékégetés, amit a jog eszközeivel majdhogynem lehetetlen felszámolni), de a lakosság felelősségvállalását és önszerveződését fentről segítve és támogatva olyan eszközökkel egészíthetnék azt ki, ami által az eredményesebben érvényesülhetne. Erre jó példát nyújthat Budapest IX. kerületében, a hírhedten szegény és veszélyes Dzsumbujban, egy kifejezetten eredményes kísérlet: a lakótelep fiataljai maguk fogtak össze a tisztaság és a rend fenntartásának biztosítására. Az önkéntes felelősségvállalás jót tett nemcsak a fiataloknak, hanem a helyi környezet állapotának is. E pozitív tapasztalat értékéből nem von le semmit, hogy azóta ezt a szegregátumot Ferencváros felszámolta.⁵⁹ Vagyis a helyi jogszabályi környezet fejlesztése még nem fog mindent megoldani, önmagában nem elegendő, de mindenképpen hozzájárulhat a helyi környezet állapot javításához és fejlesztéséhez. Ehhez azonban arra van szükség, hogy a település meglássa a környezetvédelemben és az ökológiai fenntarthatóságra törekvésben az értéket.

E tekintetben a településnek érdemes lenne megfontolnia, hogy merjen bátran gondolkodni. Vegye azt is számításba, hogy az éghajlatváltozás Somogyvámost is drasztikusan érinteni fogja, vagyis a klímaváltozáshoz történő adaptációra is gondolnia kell. Lehet, hogy Somogyvámos egy gazdaságilag és társadalmilag elmaradottabb községnek számít, de a természeti tőkéje megvan. Érdemes tehát arra építeni, ami van. Az önellátásra és fenntarthatóságra törekvés érték. Ennek az értéknek a hangsúlyozása Somogyvámos számára (különösen, hogy ott van mellettük az élő és működő példa Krisna-völgy formájában) fejlődési lehetőség és valódi kiút. Ha mernek kilépni a fenntarthatatlan sablonokból, úgy életet vihetnének kis községükbe.

Ha ezt felismerik, úgy a helyi szabályozást a stratégiai célok mentén érdemes újragondolni és kifejezetten a magasabb szintű környezetvédelem érdekében átalakítani. Például a tarlóégetés engedélyezése helyett elő lehetne írni kötelező vetésforgó alkalmazását a településhez tartozó termőföldeken. Ez egyszerű, hagyományos és környezetkímélő megoldás, ami alkalmas a tarlóégetés kiváltására. Kötelezővé lehetne tenni a házaknál keletkező zöld hulladék egyéni, vagy közösségi szintű komposztálását. Az így keletkező terménynövelő anyag szétosztásáról is lehetne helyi szabályozásban rendelkezni. Elő lehetne írni és valamilyen módon gazdaságilag is támogatni a háztáji kertek környezetkímélő művelését. A környezetvédelmi célok érvényesítéséhez szükséges források biztosítására pedig környezetvédelmi alapot hozhatnának létre. Ezek természetesen csak példák.

⁵⁹ GARAMVÖLGYI Annamária: *Kísérletek a Dzsumbuj környezeti és szociális problémáinak a kezelésére.* [Helyi fenntarthatósági esettanulmányok] Budapest, Környezettudományi Központ, 2003.

A település a „zöldítéshez” lelki erőt a fenntarthatóság negyedik pillérének tartott lelki/vallási kultúrájából (Somogyvámoson ez katolikus és evangélikus keresztény) meríthet. E pillér fontosságát számtalan kutatás megerősíti, olyannyira, hogy egyesek úgy tartják, hogy a valóban élő és jól működő, hosszútávon (több száz évre) fenntartható közösségek életében a lelki/vallási pillér kell, hogy legyen a legmeghatározóbb.⁶⁰ Ha ez a pillér ép és egészséges, akkor a környezetvédelem magától értetődőnek számít. Ugyanúgy, mint Krisna-völgy, vagy a szintén ökofaluként híres, döntően katolikus vallású Visnyeszéplak esetében, ahol a környezetvédelem az aktív lelki élet hozadéka, velejárója.

Ami az együttműködést illeti, Somogyvámos kapcsolatot tart fent a Lengyeltóti kistérség településeivel. Az előbb említett fejlesztési lehetőségeket, ilyen kistérségi szinten is meg lehetne valósítani, ha az költséghatékonyabb (bár ez a jelenleginél nagyobb fokú kooperációt igényel). Az általam is vizsgált, helyi környezetvédelemhez kapcsolódó jogszabályok módosítása, vagy újraalkotása során javaslom, hogy vonják be az illetékes környezetvédelmi hatóságot (Somogy Megyei Kormányhivatal Kaposvári Járási Hivatalát), mert ez javíthatja a helyi szabályok megfelelőségét, minőségét. Ilyen jellegű szakmai együttműködésre már volt is példa a község történetében. Ami pedig a Krisna-völgygel folytatott kooperációt illeti, az eddig is és a jövőben is új, merészebb és tudatosabb ötletek megvalósítására inspirálhatja Somogyvámost, mint ahogy történt a Corvinus Egyetemen kapcsolatban. Például az ötletet, hogy Krisna-völgy fejlesztési koncepciójának kidolgozásába vonják be a budapesti Corvinus Egyetemet, Somogyvámos is átvette. Ennek megfelelően a község is az egyetem szakértői közreműködését kérte a településkép fejlesztéséhez, egységesítéséhez. Az egyetem által készített tanulmány hatására kapott például nagyobb figyelmet a településen a fásítás szükségessége, amely nemcsak klímavédelmi, de turisztikai érdek is egyben.

6. Záró gondolatok

Összességében tehát Krisna-völgy tökéletes példája annak, hogy miként lehet valóban fenntartható közösséget létrehozni és működtetni. Somogyvámos viszont tipikusan nehéz helyzetben lévő, de viszonylag még jó környezeti adottságú somogyi település. A község azonban szabadon választhat: folytatja azt az utat, amely végén a község eloregedik és lakhatatlanná válik a „fejlettebb” városok tőke és humánerőforrás elszívó hatásának következtében, vagy irányt vált. Ennek megfelelően ahelyett, hogy a hagyományos fejlesztési modellekben gondolkodik, a község dönthet úgy is, hogy értékként kezdi el kezelni meglévő környezeti erőforrásait, és arra egy ökológiai szempontból fenntartható, viszonylagos önállóságra törekvő közösséget épít (ebben pedig a helyi szabályozás fejlesztése a segítségére lehet). Ehhez tökéletes példát meríthet a Krisna-völ-

⁶⁰ Richard Sosis: Religion and Intragroup Cooperation: Preliminary Results of a Comparative Analysis of Utopian Communities. *Cross-Cultural Research*, 2000/1. 70–87.; FARKAS Judit: Ökofalvak és a társadalmi fenntarthatóság. In: KUN András (szerk.): *Ökológiai lábnyomunk és a fenntarthatóság*. [Ökologiai Füzetek 1.] Somogyvámos, Öko-völgy Alapítvány, 2012. 17–31.

gyi biofarmból.⁶¹ Ha mégsem ezt az utat választja, még akkor is érdemes Krisna-völgy törekvéseit minden rendelkezésre álló helyi eszközzel támogatnia (pl. természetközeli szennyvíztisztítás lehetőségének biztosítása a helyi szabályozásban), mert az ökofalu fejlődése Somogyvámosra is kedvező hatással lesz a jövőben.

⁶¹ Ld. még ÉRI i. m. 8.

